

SÅ SKYDDAR VI DE DEMOKRATISKA VALEN BÄTTRE

12-punktsprogram för att stärka demokratin i valtider

Patrik Oksanen
Resident senior fellow Frivärld

Sammanfattning

- Valpåverkan är ett växande hot, där medlen för att påverka blir allt kraftfullare genom AI-utvecklingen. Hotet från främmande makt har breddats och blivit mer komplext samt sammanvävs med extremistmiljöerna i allt större utsträckning, vilket innebär att hoten både går in i varandra och förstärks. Detta bekräftades även av Säpo i deras senaste årsrapport där de skriver: "Det allvarliga säkerhetspolitiska läget kommer sannolikt att bestå under en längre tid och inverkar på hotet från såväl främmande makt som våldsbejakande extremism".
- Valpåverkan kan inte betraktas isolerat utan måste ses i ett större långsiktigt perspektiv. Hotet är inte över bara för att ett enskilt val har gått bra.
- Vi kommer att se ökad påverkan i Europaparlamentsvalet. Även om Sverige i nuläget inte tycks vara ett prioriterat land för attacker, så betyder det inte att vi klarar oss utan störningar och problem.
- Det finns en rad politikområden som behöver utvecklas för att möta dagens och morgondagens hot mot val. Några konkreta exempel på åtgärder är: Att utreda lagstiftningen för att se över nya brottskategorier och straffskärpningar. Få till en reglering av sociala medier. Förbättra polisens arbete och stödja de som utsätts för påverkan. Förbättra mediernas arbete och koppla presstöd till högre krav på redaktionella processer. Införa kampanjer för att stärka insikten hos allmänheten. Partierna bör instifta uppförandekoder. Se till att regelbundet utvärdera valpåverkan och skapa snabba processer för attribuering ifall främmande makt attackerar valet.
- Det långsiktigt största hotet som valpåverkan innebär är att medborgarna tappar förtroendet för valprocesser och demokratin och slutar att rösta eller att engagera sig.

Patrik Oksanen är resident senior fellow vid Frivärld och har ansvar för [CIDA \(Center for Influence and Disinformation Analysis\)](#) vars syfte är att stärka motståndskraften i fria och demokratiska samhällen. Oksanen har skrivit boken *Skarpa Skärvor* (2018) om hur informationskrig hotar det öppna samhället.

Han har skrivit flera briefers för Frivärld med koppling till påverkan och har medverkat i flera antologier på temat, från cyber till Moskva-patriarkatet. Oksanen är också ledamot av Kungliga Krigsvetenskapsakademien och Kungliga Örlogsmannasällskapet samt verksam som strategisk rådgivare vid CTSS på Forsvarshögskolan.

Introduktion

Valpåverkan blir ett allt mer omfattande problem i många länder. 2024 kommer drygt hälften av världens befolkning att gå till olika typer av val. För Sveriges del handlar det om att vi är en del av de 366 miljoner väljare från 27 olika länder som kommer att rösta fram 720 ledamöter i Europaparlamentet.

För att påverka val används en kombination av verktyg som ytterst syftar till att försöka underminera förtroendet för demokratin. Verktygen kan användas mot valet som institution och för att påverka innehållet i valet, men kan också pågå hela vägen fram till att regeringsbildningen har ägt rum (eller att en ny EU-kommission kommit på plats) och det har skett en maktöverföring på ett demokratiskt legitimt och fredligt sätt. Valpåverkan måste alltså beaktas före, under och efter ett val. Om inte annat så är försöket till stormningen av Kapitolium efter det senaste amerikanska presidentvalet en brutal påminnelse om vikten av ostörd konstitutionell maktöverlämning.

Påverkan sker både i informationsarenan och i den fysiska verkligheten, samtidigt som det finns en tydlig växelverkan mellan dessa två. För detta behöver demokratier rusta sig på olika sätt, och den här briefen pekar på några områden som är möjliga att utveckla inför kommande val.

Lägesbild april 2024 inför Europaparlamentsvalet

Hotbilden mot Europaparlamentsvalet i Europa är reell. Ryssland har ett stort intresse av att undergräva stödet till Ukraina, samt försvaga och splittra EU:s länder. Avslöjandet att politiker i sex länder tagit emot ryska pengar via en sajt i Tjeckien, som delvis går till att kampanja till

Europaparlamentet¹ är på intet sätt överraskande men har skakat om EU. Europaparlamentet antog en resolution i slutet av april där man efterlyste konsekvenser som att EU och medlemsländerna måste ta itu med rysk påverkan, alltså inte bara gentemot EU-institutionerna utan också i hela unionen.

Här tryckte resolutionen på brådskan att agera inför parlamentsvalet 6-9 juni. Resolutionen konstaterade att det inte bara är Ryssland som ägnar sig åt påverkan, utan att fler länder är aktiva. Den betonade även att EU:s respons enbart kan vara effektiv om den är ”övergripande, holistisk och långsiktig” och genomförs av både medlemsländerna och EU-institutionerna. Vidare pekade resolutionen på behov att förstärka parlamentets eget säkerhetsskydd samt uppmanade rådet att införa sanktioner mot ryska påverkans aktörer, såväl påverkanskanaler som individer som är ansvariga för påverkanskampanjer.²

Däremot är inte Sverige högst upp på listan för prioriterade länder från rysk sida inför junivalet. Kombinationen av ett decentraliserat valsystem, att alla stora partier har en grundläggande gemensam syn på Rysslandshotet, relativt få mandat och en välutbildad befolkning gör att Sverige inte blir ett attraktivt land att prioritera i nuläget. Men som statsminister Ulf Kristersson sade på en pressträff efter det Nationella Säkerhetsrådet, i sällskap av Valmyndigheten och Myndigheten för psykologiskt försvar (MPF): ”Vi verkar vara ett potentiellt mål men inte ett prioriterat mål, men det kan snabbt förändras. Därför krävs det också en betydande vaksamhet.”³

Samtidigt befinner sig en betydande andel av de yngre väljarna på sociala medieplattformar där desinformation kan spridas snabbt. Den viktigaste plattformen för förstagångsväljare, Tiktok, står ytterst under kontroll av kommunistpartiet i Kina som har ett tydligt intresse att

1. Omni (2024) “Voice of Europe-härvan”. *Omni*.

2. Europaparlamentet (2024) “MEPs call for a firm response to counter Russian interference”. *Europaparlamentet | Nyheter*.

3. Regeringen (2024) *Pressbriefing med statsministern efter möte i Nationella säkerhetsrådet inför EU-valet*. Regeringskansliet.

Så skyddar vi de demokratiska valen bättre

försvaga demokratierna. Exempelvis uppger 57 procent av 14-29 åringar i Tyskland att sociala medier är deras främsta informationskälla, jämfört med 38 procent som svarar nyhetssajter och TV. Samtidigt säger 22 procent av de unga att de ska rösta på AfD som av författningsskyddet klassats som högerextremt. AfD skakas också av skandaler kopplat till kinesiskt spioneri och ryska pengar.⁴

Aktörerna

Den mesta strategiska valpåverkan mot demokratier sker från revisionistiska diktaturer, där de största aktörerna är Ryssland och Kina. Påverkan sker som en del av en större politisk krigföring för att försvaga demokratiernas motståndskraft genom att underminera förtroende för institutioner, kandidater och partier samt öka motsättningarna i samhället. Det behöver inte bara handla om att undergräva förtroendet, det kan även innebära att en statsaktör stödjer ett parti eller enskilda kandidater som i sin tur stödjer statsaktören.

För Sveriges del är Ryssland det största hotet, men det kan inte uteslutas att andra stater kommer att ha intresse att försöka påverka svenska val. Säkerhetspolisen pekar återkommande ut även Kina och Iran som hotaktörer mot svensk säkerhet. Dessa länder bedriver aktiv påverkan mot Sverige och har också pekats ut för att ha försökt påverka val i USA. Vi ser nu också en tydlig trend hur stater ”köper” tjänster av ombud för genomförande av olika fysiska aktiviteter som kan påverka. Ett exempel är hur FSB låg bakom davidsstjärnorna i Paris⁵ och brandattacker mot ukrainska företag i Storbritannien.⁶ Det får bedömas som mycket sannolikt att den här typen av köpt sabotage i syfte att påverka även kommer att riktas i någon form mot valprocessen till Europaparlamentet i ett eller flera EU-länder.

Förutom stater kan även ideologiska aktörer som vill ha ett annat styrelseskick läggas till aktörslistan. Dessa aktörer kan även ha nära band med stater som agerar utifrån samma intresse. För Sveriges del återfinns det största hotet här bland högerextrema, följt av islamister och vänsterextrema grupperingar. Dessutom kan olika typer av aktioner riktade mot valprocessen, i syfte att skapa uppmärksamhet för en fråga, komma från andra aktivistgrupper utan att deras aktioner för den delen i sig är riktad mot valprocessens integritet som sådan, även om effekten kan bli likartad.

En tredje typ av aktör är den ensamagerande personen som inte gör det på uppdrag av en stat eller är aktiv i en organisation med målet att förändra styrelseskicket. Den ensamagerande kan ha olika drivkrafter, från att psykisk ohälsa ligger bakom att incidenten inträffar till att personen är ensamradikaliserad och agerar utifrån att ha blivit påverkad i den virtuella världen till att begå handlingar som skadar valet.

Verktygen

Metoderna som kan användas som valpåverkan kan delas upp i två kategorier; virtuella och fysiska. Dock ska det understrykas att många gånger kan fysiska aktiviteter genomföras för att de egentligen ska ge effekter i den virtuella världen. Ett uppträdande eller en provokation som filmas kanske har minimal effekt på plats, men via sociala medier kan det få enorm räckvidd och påverka samtalet i samhället. Det är då själva bilden eller filmen av händelsen som är det egentliga syftet även om det tar ett fysiskt uttryck när den sker.

Här ska särskilt noteras AI-utvecklingen som möjliggör användandet av falska röster, filmer, bilder samt automatgenererade texter vilket skapar effektivare möjligheter för att fabricera innehåll, att genomföra bluffar. Hastigheten

4. Lundin, T. (2024) ”EU-kampanjen: ”Riktiga karlar står till höger””. Svenska Dagbladet.

5. France 24 (2024) ”France blames Russia’s FSB for anti-Semitic Star of David graffiti campaign”. France 24.

6. Lundgren, L. (2024) ”Två britter åtalas för brand – kopplas till Ryssland”. Omni.

på utvecklingen går nu mycket snabbt, bland annat med språkmodeller, vilket gör att det i praktiken behövs uppdatering av kunskapsläget vecka för vecka för att förstå hur tekniken utvecklas och hur den kan användas för att bland annat undergräva valprocesser. Det här ställer stora krav på myndigheter och samhället.

I Världsekonometiskt forums (WEF) stora riskrapport pekar världens säkerhetsexperten ut just AI-driven desinformation och misinformation som den största globala risken de kommande två åren:

"The presence of misinformation and disinformation in these electoral processes could seriously destabilize the real and perceived legitimacy of newly elected governments, risking political unrest, violence and terrorism, and a longer-term erosion of democratic processes. Recent technological advances have enhanced the volume, reach and efficacy of falsified information, with flows more difficult to track, attribute and control."

The capacity of social media companies to ensure platform integrity will likely be overwhelmed in the face of multiple overlapping campaigns. Disinformation will also be increasingly personalized to its recipients and targeted to specific groups, such as minority communities, as well as disseminated through more opaque messaging platforms such as WhatsApp or WeChat."

AI har redan använts för att påverka, som den falska Biden-röst som ringde primärvalsväljare i New Hampshire⁸, av Kremls propaganda-”skojare” Vovan och Lexus som lurat västerländska politiker till samtal med någon de trodde var en helt annan person⁹ och falska AI-genererade ljudfiler om att den liberale partiledaren skulle ha riggat valet och ville höja priset på öl kan ha påverkat valet i Slovakien 2023 till en pro-rysk valseger.¹⁰ Den kanske

största skadan AI kan göra, och som är svårast att avslöja, är att förstärka människors förväntningar eller fördomar. Exempelvis att göra något som är känt mer extremt. Ett exempel är att president Biden är gammal, med hjälp av AI kan han framstå som mer skröplig, ostadig och sludrande än vad som faktiskt är fallet.

Virtuella verktyg:

Hack and leak, ett cyberangrepp som genomförs i syfte att komma över e-post, dokument, bilder, etc. som kan användas för att förpacka information för att svartmåla en person, organisation eller parti. Det kan också förekomma att falska dokument placeras in bland de autentiska (och stulna) för att åsamka skador. I valsammanhang har denna metod använts i bland annat det amerikanska presidentvalet 2016 och franska presidentvalet 2017. Säkerhetspolisen i Sverige har tidigare konstaterat försök till hackning hos bland annat politiska partier och organisationer som är viktiga för genomförandet av valet.¹¹

DDoS-attacker, kan rikta sig mot Valmyndigheten (som det har gjort de senaste valen i Sverige), men också mot myndigheter, nyhetsredaktioner, politiska partier och enstaka kandidater.

Memes, för att förlöjliga och svartmåla måltavlan. Förkläs gärna som ”humor” och låtsas vara satir, men medan satiren inte har ett bakomliggande syfte så har avsändaren det.

Falska narrativ, där ett vanligt återkommande är att ”valet är stulet”. Det användes mot Sverige senast i valet 2022. Det kan också handla om att undergräva viljan att

7. Conradi, P. (2024) “Was Slovakia election the first swung by deepfakes?”. The Times.

8. Collier, K. och Wong, S. (2024) “Fake Biden robocall telling Democrats not to vote is likely an AI-generated deepfake”. *NBC News*.

9. Black, R. (2023) “Taoiseach Leo Varadkar “played along” with Russian comedians’ prank phone call after he became suspicious”. *Irish Independent*.

10. Conradi, P. (2024) “Was Slovakia election the first swung by deepfakes?”. The Times.

11. Bay, S. et al. (2022) *Hot mot svenska allmänna val – Exempel och scenarier för valadministrationen*. FOI.

Så skyddar vi de demokratiska valen bättre

rösta, eller försvåra för röstning genom att sprida felaktiga uppgifter om rösttider och vallokaler.

Botar, som kan förstärka budskap och snedvrída diskussionen.

Vilseledande identiteter, är olika tekniker för att påverka debatten där avsändaren inte är den som man utger sig för att vara. Förutom det tidigare nämnda exemplet ”Vovan och Lexus”, finns ”lockfåglar” (som ger sken av att vara oberoende men som agerar under uppdrag, ex. arbete på trollfabrik) och ”sockpuppets” som är falska konton som tillhör en individ som döljer vem personen egentligen är som kan gå in i debatter för att stimulera en, eller med två konton, båda sidor. Till kategorin kan läggas förfalskningar (kan vara dokument eller att sprida sidor som utger sig för att vara etablerade nyhetsmedier men som inte är det, där ”doppelganger”¹² är ett aktuellt exempel) och Potemkin-kulisser (kan se ut som vanliga företag, tanke-smedjor eller organisationer som skapats för att ge spridning åt påverkan).

Propagandakanaler, i den här kategorin kan olika former av ägande av kanaler som driver påverkan mot valet räknas in. Det kan vara statliga medie-/propagandakanaler som RT och Folkets Dagblad, det kan handla om sajter som i olika grad framstår som fristående som för fram budskap men också infrastruktur som kan sortera fram, ett för hotaktören, fördelaktigt innehåll. Ett exempel på det sistnämnda är hur den kinesiska propagandakanalen Tiktoks algoritmer effektivt förstärker det som ligger i Kinas strategiska intressen och samtidigt minskar spridningen av det som inte gör det.¹³

12. Doppelganger är namnet på en rysk kampanj där kända sajter kopieras, som ex Der Spiegel, Washington Post och Fox News, och för fram falska sidor med budskap som bland annat har riktat sig mot att undergräva stödet till Ukraina där narrativen är att sanktionerna är verkningslösa, russofobi ligger bakom, Ukrainas armé är nazister och flyktingarna från Ukraina är en börda. Den senaste trenden är att Doppelganger eldar på jordbruksprotester runt omkring i EU.

13. Oksanen, P. och Rennéus Guthrie, A. (2023) *Tiktok: barnunderhållningen som blev ett säkerhetsproblem*. Frivärld.

14. Bay, S. et al. (2022) *Hot mot svenska allmänna val – Exempel och scenarier för valadministrationen*. FOI.

15. ERR (2024) “ISS: Russian special services behind attack on Estonian minister’s car”. *ERR News*.

16. Waage, T. (2024) “Här flyr flera maskerade män efter attacken i Gubbängen”. *SVT Nyheter*. Även: Fröjd, A. och Glaad, E. (2024) “Nazister attackerade Expo-föreläsning”. Expo.

Verktyg i den fysiska världen:

Påverka röstning, de senaste valen finns flera exempel kring just röstningen, som erbjudande om ekonomisk ersättning i utbyte mot personkruss och en partiföreträdare som varit i en vallokal och hjälpt människor att rösta.¹⁴

Sabotage eller skadegörelse, exempelvis genom att ta valsedlar från en vallokal eller att vandalisera vallokaler, partilokaler eller nyckelpersoners egendom. Ett exempel på skadegörelse med statsaktör bakom inträffade i december 2023 när den estniska inrikesministerns bil och en journalists bil båda vandaliserades. Den estniska säkerhetspolisen pekar ut Ryssland som beställare.¹⁵

Hot om våld eller våld mot nyckelpersoner, det här kan rikta sig mot politiker, tjänstemän som är viktiga för valet eller journalister som bevakar valet. Syftet här är också att ingjuta rädsla och oro, inte bara för den drabbade personen utan också bredare i samhället.

Störande av allmän sammankomst, som sker inför valdagen. Det kan vara ett möte anordnat av ett politiskt parti eller någon annan i syfte att uppmärksamma en politisk fråga i valet. Störandet kan vara verbalt, men även omfatta våld mot person och skadegörelse som attacken i april i Gubbängen.¹⁶

Störande av valprocess, i form av intimidering/hot av valarbetare och väljare, eller uppträdande i eller utanför vallokal eller röstsammanräkningslokal. I Sverige har det förekommit att röstmottagare fått ett hotfullt brev skickat, att röstmottagare har spottats i ansiktet av en väljare och så vidare.¹⁷

Manifestation eller "frontorganisation", den här formen kan vara helt laglig och röra sig inom ramen för mötesfrihet, organisationsfrihet och yttrandefrihet - men ger stöd för ett falskt narrativ, exempelvis att valet är stulet, eller bildandet av en organisation som säger sig kämpa mot att valet ska stjälas.

Infiltration, av till exempel valorganisation i syfte att skada valets legitimitet och trovärdighet från insidan.

Mutor & olaglig partifinansiering, att en statsaktör finansierar enskilda politiker eller politiska partier. Här är Voice of Europe-härvan, med misstankar om att ryska pengar gått till politiker från åtminstone sex EU-länder (Belgien, Nederländerna, Tyskland, Frankrike, Polen och Ungern), som rullades upp i april, ett tydligt exempel.¹⁸

Skapande av kris för att gynna favoriserad kandidat eller parti, en metod som exempelvis Sovjetunionen använde för att få Kekkonen omvald som president i Finland 1962 genom notkrisen det föregående året.

Att försvara sig mot valpåverkan

I en FOI-rapport från 2022 "Hot mot allmänna svenska val" konstateras det att det svenska valsystemet är robust (analogt och decentraliserat) men också att hoten fortsätter att öka. Rapporten rekommenderade kompetenshöjande insatser för valhandläggare och säkerhetshandläggare vid kommuner och statliga myndigheter samt att genomföra kommunikationsinsatser riktade mot allmänheten för att medvetandegöra hur val går till för att därigenom bygga motståndskraft. Att informera om hot och risker är också ett sätt att öka motståndskraften.

Ett exempel på en motståndshöjande aktivitet var när det Nationella säkerhetsrådet höll möte i slutet av april och då bjöd in partiledarna¹⁹ för att diskutera Europaparlamentsvalet, efteråt höll statsministern en presskonferens med nationella säkerhetsrådgivaren och myndighetschefer.

Det sker även aktiv myndighetssamverkan med flera myndigheter redan idag för att skydda valprocessen. Men med en allt snabbare, allt mer komplex och allt mer sammanvävd utveckling av hoten behövs det mer för att skydda demokratin och dess främsta manifestation av folkviljan, valen.

17. Bay, S. et al. (2022) *Hot mot svenska allmänna val – Exempel och scenarier för valadministrationen*. FOI.

18. Omni (2024) "Voice of Europe-härvan". Omni.

19. Alla partiledare var inte på plats, men hade företrädare på plats.

Förslag på utveckling

Den här briefen föreslår inga konkreta lagändringar eller detaljerade förslag, men lyfter olika områden där fortsatta diskussioner om åtgärder är önskvärda.

1. Straffrätten

Det finns behov av att se över befintlig lagstiftning. Det bör utredas om lagstiftningen som finns är användbar med dagens hotbild liksom om straffskalor behöver justeras uppåt och om lagstiftning behövs för att kunna täcka den breddade och komplexa hotbilden. Här skulle också en ny brottskategori kunna införas; demokratibrott för de kriminella aktiviteter som är systematiska och metodiska och som därigenom förtjänar ett högre straffvärde. Även reglerna för partifinansiering skulle behöva ses över för att förhindra att aktörer kan köpa sig in i ett val.

Det finns redan idag lagstiftning för att skydda val mot otillbörlig påverkan i brottsbalken (1962:700) 17 kap. §8-9. Där kriminaliseras det som görs i syfte att: ”hindra omröstningen eller förvanska dess utgång eller annars otillbörligen inverka på omröstningen”. Brottet ger böter eller fängelse i högst sex månader, om det är grovt är det högst fyra år. Det är också olagligt att erbjuda otillbörliga förmåner vid röstning och att avslöja annans valhemlighet, ett brott som ger böter eller sex månaders fängelse.

Det finns även lagstiftning som gör det straffbart att ta emot pengar eller annan egendom från främmande makt eller motsvarande samt från utlandet: ”för att genom utgivande eller spridande av skrifter eller på annat sätt påverka den allmänna meningen i en fråga som gäller någon av grunderna för Sveriges statsskick eller i någon angelägenhet som har betydelse för Sveriges säkerhet och som det ankommer på riksdagen eller regeringen att besluta”.

Brottet är tagandet av utländskt understöd och ger fängelse i högst två år (19 kap. §13). Det ska tilläggas att i grunderna för Sveriges statsskick finns genomförande av allmänna val enligt regeringsformen. Men den lagstiftningen har inte använts i modern tid, även om det finns fall som åklagare skulle ha kunnat pröva har det inte gjorts. Här är frågan om villkoren är för snäva och krångliga, och om inte lägre straff än fängelse högst två år ska kunna utdömas.

Även i ett snabbspår är det svårt att se att eventuella lagändringar skulle hinna komma på plats innan riksdagsvalet 2026, men väl till nästa Europaparlamentsval 2029.

2. Reglering av sociala medier

Det är uppenbart att sociala medier bidrar till spridandet av falska narrativ som i sin tur undergräver förtroendet för val och bidrar till radikaliserings. För många unga är dessutom den viktigaste kanalen under en hotaktörs kontroll. De åtgärder som vidtagits regleringsmässigt av EU har inte ännu visat sig vara tillräckligt effektiva, samtidigt finns en förbudsdebatt som i USA där Tiktok måste byta ägare eller förbjudas.

Mellan dessa två vägar finns det en annan väg att gå med tydligare krav på innehållsdeklaration för olika tjänster.

3. Polisens arbete

Polisen arbetar redan med demokratihotande brottslighet genom särskilda grupper (GDB) i storstadsområdena. I övriga polisregioner finns särskild utredningsresurs för påverkan. Även om polisen själva uppger att det är prioriterat så har många utsatta en kritisk uppfattning av bemötande, intresse och kompetens.²⁰ Det här behöver bli bättre. Om samhällskontraktet i en demokrati ska fungera

20. Nesser, J. (2023) "Svenska journalister om sina erfarenheter av att polisanmäla hot: "Man betraktas som medskyldig". *Journalisten*.

så måste de som är viktiga för demokratin känna att det finns kompetent uppbackning.

Ett sätt att stärka polisens kompetens och arbete är att lyfta upp det till en särskild grupp på nationell nivå med rapportering direkt till rikspolischefen. Den nationella gruppen för demokratihotande brottslighet skulle också kunna ha sekonderad personal från andra myndigheter för att möjliggöra kompetens och effektivt samband; från exempelvis Säpo, MPF, Skatteverket, Försäkringskassan men även SKR.

4. Stöd till utsatta

Det är alltid en påfrestning att drabbas av brott, men att systematiskt hotas, trakasseras eller drabbas av hot om våld eller våld när man gör ett viktigt arbete i demokratin tjänst kan få stora effekter. Det kan också drabba hela familjer. Kopplat till den nationella polisgruppen behöver det finnas en stödfunktion som kan hjälpa till med terapi-stöd, kunskapsstöd och praktiskt stöd gentemot myndigheter, exempelvis för skyddade personuppgifter.

5. Mediers arbete

Det finns redan idag olika satsningar på kunskapslyft, till exempel Fojo medieinstitut samt att MPF kan stödja medier som begär hjälp. Men utöver det behöver etablerade och seriösa medier ta ett mycket större arbetsgivaransvar för att höja kompetensen hos redaktioner kring hotaktörer, dess verktyg och hur man kan känna igen påverkan i stort som smått. Detta gäller inte minst "hack and leak" där medier riskerar att bli utnyttjade av hotaktören.

Kunskapshöjning handlar både om utbildningar av personal såväl som redaktionella processer att gå igenom före publicering; som checklistor och kunskapsdokument.

Ett steg att vidareutveckla publicitetsreglerna och yrkes-etiska regler kan vara en branschöverenskommelse i form av en "ISO-standard" eller "Krav-märkning" som av ett oberoende partssammansatt organ. Där redaktioner som inte uppfyller kraven kan fräntas märkningen. Exakt vad som skulle ingå i en sådan standard är en separat diskussionsfråga.²¹

6. Presstöds och reglering

Presstödsreglerna skulle kunna kopplas till ovan nämnda märkning av ett oberoende partssammansatt organ. Om systemet skulle utvidgas inom EU skulle EU kunna ställa krav på sociala mediejättarna att anslutna medier premieras i algoritmerna, se även "autentisering" nedan.

7. Autentisering

Att veta vem som ligger bakom en sida skulle minska risken att bli lurad. En autentiseringskod skulle kunna finnas för organisationer och myndigheter så att de stora plattformarna kan känna igen vad som är autentiskt. Vill man ta förslaget ned på individnivå skulle ett frivilligt användande av bank-id till ett konto eller en blogg kunna ge samma autentiseringsmärkning och att sådant material skulle ha högre algoritmrioritet än icke autentiserade.

8. Välj rätt plattform

Myndigheter och politiker bör prioritera kommunikation via egen plattform och lägga informationen där först. När kommunikation sker på en social medieplattform utan koppling tillbaka till avsändaren utsätter man sig för en risk.

21. Grunden i detta förslag föreslogs redan i Frivärldsantologin *Trolltider* (2016) som i sin tur byggde på en Säkerhetsrådstext i SvD från 2015. Se: Oksanen, P., Nimmo, B. och Ljungman, J. (2016) *Trolltider*. Stockholm: Frivärld.

9. Kampanjer

Inför varje val borde en större kampanj genomföras där kända svenskar i olika åldrar och i olika kanaler berättar varför demokratin är viktig, varför de röstar och varför det är viktigt att skydda valprocessen. Detta kan bidra till samtalet om demokratis betydelse och öka insikten hos befolkningen.

10. Uppförandekod

Inför varje val bör partierna sträva efter att träffa överenskommelser om hur partierna ska uppföra sig i valrörelsen, inklusive att ta fram en gemensam kandidatförsäkran kring en uppförandekod.

11. Attribuering

Om det sker påverkan/attacker mot val som kan hänföras till främmande makt bör regeringen attribuera attacken så snabbt som möjligt. Partiledare och allierade länder bör informeras i förväg, och det är önskvärt att sträva efter ett så brett fördömande som möjligt, från så många aktörer som möjligt, för att bygga avskräckning mot nya attacker.

12. Utvärdering av valpåverkan

Sex månader före ett val, fram till regeringsbildning/tillsättandet av en ny kommission bör Nationella Säkerhetsrådet ha en särskilt sammansatt myndighetsgrupp som följer valprocessen noga för att bedöma eventuella påverkansförsök och vilken effekt det har. Detta ska leda till en slutrapport som presenteras inför ett sammansatt konstitutions- och justitiekott i riksdagen; presentationen, rapporten och hearingen ska vara offentlig och TV-sändas. Europaparlamentet skulle kunna ha en motsvarande ordning efter parlamentsval.

Referenser

Bay, S. et al. (2022) *Hot mot svenska allmänna val – Exempel och scenarier för valadministrationen*. FOI. Tillgänglig: <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--5298--SE>.

Black, R. (2023) "Taoiseach Leo Varadkar "played along" with Russian comedians' prank phone call after he became suspicious". *Irish Independent*. Tillgänglig: <https://www.independent.ie/irish-news/taoiseach-leo-varadkar-played-along-with-russian-comedians-prank-phone-call-after-he-became-suspicious/a490541191.html>.

Collier, K. och Wong, S. (2024) "Fake Biden robocall telling Democrats not to vote is likely an AI-generated deepfake". *NBC News*. Available at: <https://www.nbcnews.com/tech/misinformation/joe-biden-new-hampshire-robocall-fake-voice-deep-ai-primary-rcna135120>

Conradi, P. (2024) "Was Slovakia election the first swung by deepfakes?". *The Times*. Tillgänglig: <https://www.thetimes.co.uk/article/was-slovakia-election-the-first-swung-by-deepfakes-7t8dbff9b>

ERR (2024) "ISS: Russian special services behind attack on Estonian minister's car". *ERR News*. Tillgänglig: <https://news.err.ee/1609258853/iss-russian-special-services-behind-attack-on-estonian-minister-s-car>

Europaparlamentet (2024) "MEPs call for a firm response to counter Russian interference". *Europaparlamentet | Nyheter*. Tillgänglig: <https://www.europarl.europa.eu/news/sv/press-room/20240419IPR20542/meps-call-for-a-firm-response-to-counter-russian-interference>

France 24 (2024) "France blames Russia's FSB for anti-Semitic Star of David graffiti campaign". *France 24*. Tillgänglig: <https://www.france24.com/en/france/20240223-france-blames-russia-s-fsb-for-anti-semitic-star-of-david-graffiti-across-paris>

Så skyddar vi de demokratiska valen bättre

Fröjd, A. och Glad, E. (2024) "Nazister attackerade Expo-föreläsning". *Expo*. Tillgänglig: <https://expo.se/nyhet/nazister-attackerade-expo-forelasning/>

Lundgren, L. (2024) "Två briter åtalas för brand – kopplas till Ryssland". *Omni*. Tillgänglig: <https://omni.se/tva-briter-atalas-for-brand-kopplas-till-ryssland/a/vgmeBB>

Lundin, T. (2024) "EU-kampanjen: "Riktiga karlar står till höger"". *Svenska Dagbladet*. Tillgänglig: <https://www.svd.se/a/al1qL5/tiktok-stjarnan-maximilian-krah-slass-om-de-unga-valjarna-i-eu-valet>

Nesser, J. (2023) "Svenska journalister om sina erfarenheter av att polisanmäla hot: "Man betraktas som medskyldig"". *Journalisten*. Tillgänglig: <https://www.journalisten.se/nyheter/svenska-journalister-om-sina-erfarenheter-av-att-polisanmala-hot-man-betraktas-som/>

Oksanen, P., Nimmo, B. och Ljungman, J. (2016) *Trolltider*. Redaktör: Johansson, M. Stockholm: Frivärld.

Oksanen, P. och Rennéus Guthrie, A. (2023) *Tiktok: barnunderhållningen som blev ett säkerhetsproblem*. Frivärld. Tillgänglig: <https://frivarld.se/rapporter/tiktok-barnunderhallningen-som-blev-ett-sakerhetsproblem/#:~:text=P%C3%A5%20n%C3%A5gra%20f%C3%A5%20%C3%A5r%20har>

Omni (2024) "Voice of Europe-härvan". *Omni*. Tillgänglig: <https://omni.se/t/voice-of-europe-harvan/1cc6b135-bc88-4df6-9068-b7b7498eaa35>

Regeringen (2024) *Pressbriefing med statsministern efter möte i Nationella säkerhetsrådet inför EU-valet*. Regeringskansliet. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/04/pressbriefing-med-statsministern-efter-mote-i-nationella-sakerhetsradet-in-for-eu-valet/>

Waage, T. (2024) "Här flyr flera maskerade män efter attacken i Gubbängen". *SVT Nyheter*. Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/har-flyr-flera-maskerade-man-efter-attacken-i-gubbangen>

World Economic Forum (2024) *Global Risks Report 2024*. World Economic Forum. Tillgänglig: <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2024/>